

Роман Олійничук,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права
та процесу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

ГРУПОВЕ ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ЗЛІСНА НЕПОКОРА ЗАКОННОМУ РОЗПОРЯДЖЕННЮ АБО ВИМОЗІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО, ЧЛЕНА ГРОМАДСЬКОГО ФОРМУВАННЯ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ І ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ: ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ

Розглянуто групове порушення громадського порядку та злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. Проаналізовано погляди науковців на правові категорії, які стосуються розмежування даних правопорушень. Висвітлено наукові позиції щодо відмінностей між злісною непокорю законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця та груповим порушенням громадського порядку. Зроблено авторський висновок про відмінність складів досліджуваних правопорушень.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, злочин, ознаки, громадський порядок, групове порушення громадського порядку.

Олійничук Р.

Групповое нарушение общественного порядка и злостное неповиновение законному распоряжению или требованию полицейского, члена общественного формирования по охране общественного порядка и государственной границы, военнослужащего: проблемы разграничения

Рассмотрены групповое нарушение общественного порядка и злостное неповиновение законному распоряжению или требованию полицейского, члена общественного формирования по охране общественного порядка и государственной границы, военнослужащего. Проанализированы взгляды ученых на правовые категории, которые касаются разграничения данных правонарушений. Освещены научные позиции по различий между злостным неповиновением законному распоряжению или требованию полицейского, члена общественного формирования по охране общественного порядка и государственной границы, военнослужащего и групповым нарушениям общественного порядка. Сделано авторский вывод о различии составов исследуемых правонарушений.

Ключевые слова: административное правонарушение, преступление, признаки, общественный порядок, групповое нарушение общественного порядка.

Oliynychuk R.

Group breach of public order and willful disobedience of a lawful order or request of police, members of community formation for the protection of public order and state border, a serviceman are considered, the problem of differentiation

The group breach of public order and malicious disobedience to the lawful order or the requirement of a policeman, a member of a public formation for the protection of public order and the state border, a serviceman are considered. The views of scholars on legal categories concerning the delimitation of these offenses are analyzed. The scientific positions about the differences between malicious disobedience to the lawful order or the requirement of a policeman, a member of a public formation for the protection of public order and the state border, a serviceman and group breach of public order are highlighted. The author's conclusion about the difference in the composition of the investigated offenses is made.

Keywords: administrative offense, crime, signs, public order, group breach of public order

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства часто виникають дискусії щодо зміцнення позицій правоохоронних органів, що забезпечують права та свободи громадян, протидіють злочинності, охороняють громадський порядок і громадську безпеку. Часто виникають ситуації, які супроводжуються злісною непокорю законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні

© Роман Олійничук, 2018

громадського порядку. Незважаючи на те, що запобіганню груповим порушенням громадського порядку приділено значну увагу, багато питань продовжують залишатися спірними, інші розроблені недостатньо ґрунтовно. Насамперед це стосується розуміння його кваліфікуючих ознак, відмежування даного злочину від суміжних правопорушень, зокрема від злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми розмежування групового порушення громадського порядку зі злісною непокорою законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця, а також охорони громадського порядку від злочинних посягань розглядалися у працях українських вчених, зокрема В. В. Кузнецова, І. М. Копотуна, О. І. Зінченко, В. Т. Дзюби та ін. Так, монографічна робота В. В. Кузнецова висвітлює проблему кримінально-правової охорони громадського порядку та моральності [1]. Дослідження І. М. Копотуна присвячене громадському порядку як об'єкту кримінально-правової охорони [2]. О. І. Зінченко у своїй монографії приділив увагу поняттю, видам і кваліфікації одиничних злочинів [3]. В. Т. Дзюба у своєму навчальному посібнику розкриває погляди щодо кримінально-правового захисту особи і діяльності працівників міліції та народних дружинників [4].

Однак, незважаючи на досить значні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема чітке розмежування групового порушення громадського порядку зі злісною непокорою законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця залишаються малодослідженими та спірними, особливо у їхньому практичному застосуванні.

Цілями даної статті є здійснення аналізу чинного кримінального і адміністративного законодавства та поглядів науковців на правові категорії, які стосуються розмежування групового порушення громадського порядку із злісною непокорою законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця, а також формулювання авторських висновків про відмінність даних правопорушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ст. 293 КК України передбачає відповідальність за організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях.

Об'єктом злочину є громадський порядок.

Порядок поведінки в громадських місцях груп людей передбачає наявність писаних та неписаних (моральних, звичаєвих) правил поведінки, яких слід дотримуватися при значній скупченості людей, а також результат дотримання цих правил. Вони охоплюють необхідність виконання законних вимог представників влади та адміністрації підприємств, установ, організацій, де відбуваються масові заходи, неперешкоджена нормальній діяльності закладів торгівлі, культури, спорту, транспорту, державних установ, а також праці, відпочинку, пересуванню інших осіб тощо.

Об'єктивна сторона злочину включає в себе обов'язкові ознаки: 1) діяння, 2) наслідки та 3) причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 293, виконується, як правило, шляхом дії та полягає в: 1) організації групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації; 2) активній участі у них.

Суб'єкт злочину загальний.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умислом [5].

Стаття 185 КУпАП України передбачає відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку.

Об'єктом цього правопорушення виступають суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку та суспільної безпеки, сфері державного управління.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого цією статтею, полягає у злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі працівника поліції при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку. Права працівника поліції встановлено Законом України «Про Національну поліцію», який, зокрема, встановлює право пра-

цівника поліції вимагати від громадян і службових осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень та дій, що перешкоджають здійсненню повноважень поліції, виносити на місці усне попередження особам, які допустили малозначні адміністративні порушення, а в разі невиконання зазначених вимог, застосовувати передбачені цим Законом заходи примусу, а також інші права в межах його компетенції [6]. Права членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону визначено у Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» № 1835 від 22.06.2000 р. [7]. Права військовослужбовців у сфері підтримання громадського порядку визначено у Законі України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» № 550-XIV від 24.03.1999 р. [8]. Склад правопорушення є формальним, тобто воно вважається закінченим з моменту виникнення злісної непокори законним розпорядженням або вимогам визначених у диспозиції статті осіб.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі умислу.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, яка досягла 16 років [9].

Вказане адміністративне правопорушення посягає на встановлений порядок управління, на відміну від групового порушення громадського порядку, що посягає на громадський порядок.

Відмінність полягає також в ознаках об'єктивної сторони. Для групового порушення громадського порядку характерні такі ознаки: дія, причинний зв'язок та наслідки, а для вказаного адміністративного правопорушення характерна тільки злочинна дія. Тобто розмежування слід проводити й за конструкцією складу злочину та складу адміністративного правопорушення (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 185 КУпАП – формальний (злочин вважається закінченим з моменту злісної непокори). Також публічність та громадське місце, які характерні для раніше зазначеного злочину, не є обов'язковими для правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП. Суб'єктом як групового порушення громадського порядку, так і вказаного адміністративного правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт). Відмінність полягає ще й у тому, що вказане адміністративне правопорушення може бути вчинене й однією особою, що не характерно для злочину, передбаченого ст. 293 КК України.

Суб'єктивна сторона вказаного адміністративного правопорушення характеризується умислом. Як вже було зазначено, злочин, передбачений ст. 293 КК України, вчиняється також з умисною формою вини.

У теорії кримінального права існує дискусія щодо кваліфікації дій, які охоплюються як ст. 293 КК України, так і ст. 185 КУпАП.

Так, І. М. Копотун вважає, що «...злісна непокора групи осіб законним вимогам представника влади, відповідно до ст. 185 КУпАП, є злісною непокорою або відмовою від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог або розпоряджень поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку або відмовою, вираженою в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок, кваліфікується лише за ст. 293 КК України» [2]. В. Т. Дзюба вважає, що можлива сукупність між вказаними правопорушеннями [4].

На нашу думку, позиція І. М. Копотуна є більш точною, оскільки злісна непокора законним вимогам представника влади є одним з проявів грубого порушення громадського порядку, який відповідно, є наслідком при груповому порушенні громадського порядку.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про відмінність складів правопорушень, які передбачені ст. 293 КК України та ст. 185 КУпАП, за такими критеріями: 1) за родовим об'єктом правопорушень; 2) за ознаками об'єктивної сторони (за характером типових злочинних дій, за наявністю (відсутністю) причинного зв'язку, наслідків, місця та обстановки вчинення правопорушення); 3) за конструкцією складів правопорушень (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 185 КУпАП – формальний); 4) за кількістю учасників (при групових порушеннях громадського порядку дії вчиняються групою осіб, а при вказаному адміністративному правопорушенні – дії можуть вчинятися як одноособово, так і групою осіб).

Список використаних джерел

1. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : практ посіб. / В. В. Кузнецов ; за заг. ред. В. І. Шакуна. – К. : Паливода А. В., 2007. – 160 с. – (Серія «Практика та право»).
2. Копотун І. М. Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Копотун Ігор Миколайович. – К., 2008. – 213 с.
3. Зінченко О. І. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація : моногр. / О. І. Зінченко, В. І. Тютюгін. – Харків : «Фінн», 2010. – 256 с.

4. Дзюба В. Т. Уголовно-правовая защита личности и деятельности работников милиции и народных дружинников : учеб. пособ. / В. Т. Дзюба – К. : НИИРЮ Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1989. – 92 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter>.
6. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
7. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» № 1835 від 22.06.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.
8. Закон України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» № 550-XIV від 24.03.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/550-14>.
9. Науково-практичний коментар до Кодексу України про адміністративні правопорушення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurists.org.ua/administrative-law/7130-naukovo-praktichnyi-komentar-do-st-185-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html>.

References

1. Kuznetsov, V. V., Shakun, V. I. (2007). *Zlochyny proty hromadskoho poriadku ta moralnosti [Offenses against public order and morality]*. [in Ukrainian].
2. Kopotun, I. M. (2008). *Hromadskyi poriadok yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony [Public order as an object of criminal law protection]*. Kyiv: [in Ukrainian].
3. Zinchenko, O. I., & Tiutiuhin, V. I. (2010). *Odynychni zlochyny: poniattia, vydy, kvalifikatsiia [Single crimes: concepts, types, qualifications]*. Kharkiv : «Finn» [in Ukrainian].
4. Dziuba, V. T. (1989). *Ugolovno-pravovaya zashchita lichnosti i deyatel'nosti rabotnikov militsii i narodnykh druzhinnikov [Criminal and legal protection of the individual and the activities of police officers and people's volunteers]*. Kyiv: NIIRIO of the Kiev Higher School of the Ministry of the Interior of the USSR. F.E. Dzerzhinsky [in USSR].
5. *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]*. (n.d.). pravoznavec.com.ua. Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter> [in Ukrainian].
6. *Zakon Ukrayiny «Pro Natsional'nu politsiyu» [The Law of Ukraine «On National Police»]*. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].
7. *Zakon Ukrayiny «Pro uchast' hromadyan v okhoroni hromads'koho poriyadku i derzhavnoho kordonu» [The Law of Ukraine «On Participation of Citizens in the Protection of Public Order and the State Border»]*. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> [in Ukrainian].
8. *Zakon Ukrayiny «Pro Statut harnizonnoyi ta vartovoyi sluzhby Zbroynykh Syl Ukrayiny» [The Law of Ukraine «On the Statute of the Garrison and Guard Service of the Armed Forces of Ukraine»]*. (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/550-14> [in Ukrainian].
9. *Naukovo-praktychnyy komentar do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya [Scientific and practical commentary to the Code of Administrative Offenses of Ukraine]*. (n.d.). jurists.org.ua. Retrieved from <http://jurists.org.ua/administrative-law/7130-naukovo-praktichnyi-komentar-do-st-185-kodeksu-pro-admnstrativn-pravoporushennya-ukrayini.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 6.02.2018.